

УДК 351.83(468)

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗИМОВОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Сітнікова Н.С.

кандидат наук з фізичного виховання та спорту
Класичний приватний університет

I. Вступ

Впродовж усієї історії сучасного олімпійського руху в Україні реалізуються різні підходи держави до організації і підтримки підготовки національної команди до зимових Олімпійських ігор [1; 2].

Один із підходів орієнтований на формування цілісної системи олімпійської підготовки української збірної олімпійської команди, здатної досягти високих результатів на Олімпійських іграх. Реалізація такого підходу, як показала практика, могла бути здійснена там, де держава, керуючись, насамперед, політичними цілями, була здатна сформулювати жорстку організаційну та методичну систему олімпійської підготовки, значною мірою нехтуючи інтересами спортивних федерацій, клубів та інших організацій. Орієнтація на досягнення найвищих спортивних результатів на Олімпійських іграх, як правило, супроводжувалась непропорційним розвитком зимових видів спорту, оскільки перевагу мали ті види, у яких могли бути отримані нагороди. Це в нашій державі стосувалося і спортсменів: усі необхідні умови створювалися для тих із них, які були здатні до успішних виступів, а спортсмени, які, на думку фахівців, не мали таких перспектив, у сферу олімпійської підготовки не потрапляли. Більше того щодо них порушувався і спортивний принцип, коли спортсмени були змушені поступатися місцями у збірних командах менш кваліфікованим, але більш молодим і, з позиції олімпійської підготовки, перспективним спортсменам. Відповідно, до такої політики будувалася система підготовки українських спортсменів упродовж декількох олімпійських циклів (1992–1998 рр.) [3; 4].

Другий підхід, на відміну від першого, передбачає знаходження компромісу між інтересами держави, орієнтованими на загальнокомандний успіх на Олімпійських іграх, та інтересами федерацій, спортсменів і тренерів, зацікавлених в успішному виступі не тільки на Олімпійських іграх, а й у численних змаганнях, участь у яких часто серйозно порушує процес ефективної підготовки до ігор. В основі цього підходу – реалізація складних організаційно-методичних програм, у яких планомірна підготовка до Олімпійських ігор

переплітається з підготовкою до значної кількості інших відповідальних змагань, змагальною практикою, що охоплює весь річний період. Починаючи з 2000 р., такий підхід ефективно реалізується в Україні [2; 3].

Останніми роками вивченню питання організації та підтримки державою зимових видів спорту присвячено значну кількість досліджень [1; 3–5].

Найбільш перспективним напрямом є пошук нових шляхів удосконалення механізмів державного регулювання зимового олімпійського руху в Україні, враховуючи те, що зимові види спорту розвиваються неналежним чином.

Аналіз наукових літературних джерел дав змогу встановити лише окремі відомості із зазначеної проблеми, у яких ґрунтується можливість покращити регулювання державою зимових видів спорту. Невивченою залишається проблема, як організувати та підтримати олімпійський рух в Україні.

II. Постановка завдання

Мета статті – описати організаційні аспекти розвитку та підтримки державою зимових видів спорту в Україні й відобразити специфіку організації вітчизняного олімпійського руху.

III. Результати

Після розпаду СРСР український олімпійський спорт опинився в надзвичайно складному становищі. В Україні залишилося менше ніж половина потенціалу олімпійського спорту (школи, центри, кадри). Почнемо з того, що ще в СРСР Україна ніколи не спеціалізувалася на зимових видах спорту. Вони були “віддані” іншим союзним республікам – Росії, Казахстану, Білорусії. Все, що у нас реально розвивалося, – потужні центри фігурного катання в містах Одеса і Дніпропетровськ, у яких в 1990-ті рр. були виховані видатні спортсмени на чолі з олімпійською чемпіонкою 1994 р. О. Баюл. На жаль, зараз ці центри фактично припинили своє існування. Нічого нового натомість в Україні не побудовано. Аналогічна ситуація і в інших видах спорту. Фактично відсутні центри для підготовки спортсменів високого класу і резерву.

Держава та регіони

Значна частина спортивних баз олімпійської підготовки була втрачена. Всі найкращі вітчизняні біатлоністи, лижники і фігуристи тренуються за кордоном. Дитячі школи не працюють, провідні тренери виїхали, а нових фахівців просто немає, повноцінні чемпіонати України не проводяться. За таких умов чекати прийнятного результату від наших спортсменів нереально: є кілька гарних спортсменів, але вони – не показники загального рівня розвитку спорту в країні [2; 4].

Основна проблема – відсутність раціональної політики розвитку спорту. Вся увага сконцентрована на невеликій групі провідних спортсменів. Переважна їх більшість – середнього класу, вони не здатні досягти вищих результатів. Що стосується роботи з

дітьми, розвитку масового спорту, то тут повний вакуум. У всіх країнах, які є лідерами олімпійського спорту, ситуація прямо протилежна.

Система олімпійської підготовки була повністю дезорганізована, і роботу в олімпійських циклах необхідно було будувати в принципово нових умовах. Ситуація різко ускладнилася у зв'язку із розвалом економіки і кризою у цій сфері, а також руйнуванням державної системи управління спортом. Прогнози щодо високих результатів у таких умовах стали нереальними стосовно зимових Олімпійських ігор [2; 3].

За всю історію участі України в зимових Олімпіадах наша команда завоювала всього лише дві золоті медалі (табл. 1).

Таблиця 1

Медалі, завойовані українськими спортсменами на зимових Олімпійських іграх за видами спорту

Вид спорту	Медалі			Усього
	золоті	срібні	бронзові	
Фігурне катання	2	0	1	3
Біатлон	0	1	2	3
Усього	2	1	3	6

Результати української олімпійської команди закономірні. Займати 8–15 місця в окремих видах, а іноді потрапити на зимові Ігри – це вже успіх при ситуації, що склалася (табл. 2). Володарем першої золотої медалі в Альбервілі 1992 р., коли українські спортсме-

ни виступали єдиною командою СНД, несподівано для всіх серед фігуристів в одиночному катанні став одесит В. Петренко, а через два роки володарем другого золота Лілліхаммер – українська фігуристка О. Баюл, який під час Олімпіади 1994 р. було всього 16 років.

Таблиця 2

Статистика виступу збірної України на Зимових Олімпійських іграх

Роки	Олімпіада	Кількість країн-учасниць	Загальна кількість спортсменів	Кількість видів спорту	Загальна кількість медалей	Місце України	Кількість учасників з України	Кількість видів спорту, у яких змагалась Україна	Кількість медалей України
1992	XVI зимові Олімпійські ігри, Альбервіль (Франція)	64	1801	12	57	(збірна СНД) 2	11	9	1
1994	XVII зимові Олімпійські ігри, Лілліхаммер (Норвегія)	68	1739	12	61	13	37	10	2
1998	XVIII зимові Олімпійські ігри, Нагано (Японія)	72	2302	14	68	19	56	10	1
2002	XIX зимові Олімпійські ігри, Солт-Лейк-Сіті (США)	77	2399	15	78	26	70	12	0
2006	XX зимові Олімпійські ігри, Турин (Італія)	80	2500	15	84	25	53	12	2
2010	XXI зимові Олімпійські ігри, Ванкувер (Канада)	90	2607	15	86	86	41	9	0

Першу в історії України на зимових Олімпіадах бронзову медаль завоювала біатлоністка В. Цербе. Потрібно відзначити, що поки Україні вдалося завоювати олімпійські нагороди тільки у двох зимових видах – біатлоні та фігурному катанні. На Олімпіаді 1998 р. у Нагано срібна медаль дісталася біатлоністці О. Петровій, а в 2006 р. в Турині, українська скарбничка медалей поповнилася ще двома бронзами, які завоювали Л. Єфремова (біатлон) та танцювальний дует фігуристів О. Грушина і Р. Гончаров. У

2002 р. на Іграх у Солт-Лейк-Сіті Україна не змогла завоювати жодної медалі.

Наша команда, як і українська влада, поки що не приділяє належної уваги рівню підготовки спортсменів і діє за олімпійським принципом “головне не перемога, а участь”.

Однак така тенденція є не тільки результатом розвитку олімпійського спорту в незалежній Україні, а насамперед, інерційних процесів, пов'язаних із відставанням ефективної системи українського спорту. Тому подальші перспективи підготовки до майбу-

тніх зимових Олімпійських ігор є досить сумнівними.

Олімпіада у Ванкувері 2010 р. стала для України шостими зимовими Іграми. Під патронат Президента України була взята вся підготовка українських спортсменів до цих змагань. Організаційний комітет об'єднав міністерства і відомства України, воєнком, великі підприємства, комерційні банки, бізнесменів, спонсорів. Була створена спеціальна комісія, яка мала підготувати національну програму розвитку зимових видів спорту: забезпечити необхідним інвентарем та спортивним обладнанням, відновити спортивні бази, гарантувати належне медико-біологічне забезпечення, оновити електронну апаратуру та діагностичну техніку, забезпечити повноцінну організацію тренувального і змагального циклів. Підготовку і фінансування українських олімпійців забезпечувало Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту.

Олімпійські змагання – це видимий результат складної і клопітної роботи значної кількості професіоналів із числа спортивних, господарських, фінансових функціонерів, працівників державних служб безпеки, Міністерства закордонних справ, митної та прикордонної служби і багатьох інших структур.

У черговому олімпійському циклі Україна, на відміну від своїх конкурентів, опинилася на 86 місці. Спортсмени не здобули жодної медалі. І питання тут не в тому, що Україна не “зимова” держава, а в наявності матеріально-технічних можливостей, професійних кадрів, фінансового забезпечення, системи підготовки резерву, досвіду безпосередньої підготовки до Ігор [1; 4].

Невдалий виступ української команди у Ванкувері був практично невідворотним явищем і наслідком бездіяльності владних структур щодо будівництва та реконструкції спортивних баз для підготовки атлетів із зимових видів спорту.

З розпадом СРСР ті нечисленні спортивні об'єкти, які призначалися для розвитку зимових видів спорту, без державної підтримки поступово стали непридатними для підготовки атлетів високого класу, а нових ніхто не побудував.

Таким чином, виступ спортсменів на зимових Олімпійських іграх у Ванкувері, де вони були змушені задовольнитися 86 місцем, не можна не визнати випадковим.

Так чи інакше, вже сьогодні стає очевидним, що “безмедальна” Олімпіада у Ванкувері – не найбільший жах для зимового спорту в Україні. Перспективи ще гірші. У Ванкувер Україна їхала, маючи хоча б теоретично претендентів на медалі у п'яти видах спорту. Хоча до Ігор 2014 р. у російському Сочі залишається три роки, з великою ймовірністю можна говорити, що там українські

спортсмени будуть змагатися максимум у двох, а швидше – в одному виді.

Після проведення Ігор керівники українського спорту, фахівці, представники засобів масової інформації широко коментували причини слабого виступу спортсменів. Ці причини пов'язані з організаційними та кадровими помилками, проблемами спортивних баз, взаємовідносин між державними і громадськими органами управління спортом, недостатньо ефективною підготовкою та ін.

Однак, на наш погляд, у сучасному українському спорті відсутня цілісна система управління олімпійської підготовкою – відбору та орієнтації в підготовці елітних спортсменів виключно з позиції інтересів досягнення найвищих індивідуальних і командних результатів на зимових Олімпійських іграх. У країні відсутня чітка стратегія розвитку зимових видів спорту, немає злагоженості і взаєморозуміння, розмежування обов'язків між Національним олімпійським комітетом і Держкомспортом, ФСТ і відомствами, федераціями з видів спорту.

Усе це неможливе без забезпечення якісної підготовки резерву, насамперед, у спортивних школах, училищах, центрах олімпійської підготовки, збірних команд.

На думку фахівців у галузі фізичної культури та спорту, дуже важливо відновити управління розвитком спорту в Україні. Для цього необхідно сформулювати методологію розвитку олімпійського спорту і водночас надати місцевим органам влади самостійність у її реалізації. Вдосконалюючи управління, доцільно відокремити систему державного управління розвитком олімпійського спорту від діяльності збірних команд. Інакше кажучи, потрібно створити два самостійні напрями: розвиток спорту всередині країни та підготовку збірних команд. Держтренери, начальники відділів міністерства та їх співробітники, відповідні фахівці на місцях займалися б розвитком спорту в країні, пошуком талантів. Що стосується збірних команд, то цю роботу мають здійснювати головні тренери, виконуючи виключно адміністративні функції, і тренери збірних, працюючи безпосередньо зі спортсменами [2; 3].

Необхідно здійснити повну ревізію стану справ у кожному з олімпійських видів спорту. Потрібно забезпечити широке масове навчання і початкову підготовку, відбір найбільш здібних атлетів для вдосконалення на всіх рівнях вертикалі – СДЮСШ, інтернати спортивного профілю, ШВСМ, опорні центри олімпійської підготовки – і чітко визначити пріоритети, заохочуючи розвиток видів спорту в тих місцях, де є або може бути розвинута база, працюють хороші тренери.

Говорячи про розвиток матеріальної бази, необхідно передбачити щорічне виділення не менше, ніж 300–400 млн грн на ремонт, реконструкцію та оснащення існую-

чих спортивних об'єктів і розробити десятирічний перспективний план будівництва. Профспілкові спортивні споруди потрібно передати центральним і місцевим органам виконавчої влади, заборонити перепрофілювання спортивних споруд та повернути в систему спорту незаконно вилучені будівлі.

Наступним етапом роботи має стати створення регіональних центрів за участю галузевих ВНЗ фізичного виховання і спорту та найбільших факультетів фізвиховання університетів. Необхідно прагнути до того, щоб упродовж трьох–чотирьох років у країні були розроблені і реалізовані програми розвитку шести–восьми комплексних центрів олімпійської підготовки.

Потрібно подумати про вступ до Міжнародної асоціації центрів. І чи не найголовніше – необхідна революція у ставленні до фізичного виховання як до пріоритетного напрямку в галузі освіти і до системи дитячо-юнацького спорту в цілому.

Варто враховувати, що за два десятиліття, впродовж яких український спорт перебуває в стані затяжної кризи і втратив найважливіші із передових у минулому позицій, світовий спорт і система олімпійського руху в багатьох країнах пішли далеко вперед, багато в чому використавши як фундамент східноєвропейський, у тому числі й український, досвід 70–80-х рр. ХХ ст.

IV. Висновки

Виступ нашої національної збірної олімпійської команди відображає об'єктивний стан зимових видів спорту в Україні та політику держави у підтримці олімпійського руху. На

зимових іграх наші спортсмени показували цілком очікувані результати, враховуючи те становище, у якому в Україні перебувають зимові види спорту, умови для підготовки спортсменів, матеріально-технічну базу, фінансування, інфраструктуру.

Державі необхідно зробити все, щоб не задовільні для українського спорту результати зимових Олімпійських ігор у Ванкувері не стали закономірними не тільки стосовно зимових видів спорту, а й літніх, де вітчизняні спортсмени мають більший потенціал, який, на жаль, поступово зменшується.

Література

1. Булатова М.М. Енциклопедія олімпійського спорту у запитаннях і відповідях / М.М. Булатова. – К. : Олимп. л-ра, 2009. – 400 с.
2. Волошин А.П. На Олімпійській хвилі / А.П. Волошин. – К. : Леся, 2008. – 448 с.
3. Драга В.В. Перша російська Олімпіада в Києві / В.В. Драга // Олімпійська арена. – 2003. – № 4. – С. 22–25.
4. Енциклопедія олімпійського спорту України / [П.М. Азарченков, В.В. Аксютін, Ж.А. Белокопитова та ін. ; за заг. ред. В.Н. Платонова]. – К. : Олимп. л-ра, 2005. – С. 13–154.
5. Кулик В.В. Олімпійський у серцях вогонь. Історія виникнення та становлення НОК України / В.В. Кулик. – К. : Леся, 2008. – 308 с.
6. Олимпийский спорт : в 2 т. / [В.Н. Платонов, М.М. Булатова, С.Н. Бубка и др. ; под общ. ред. В.Н. Платонова]. – К. : Олимп. л-ра, 2009. – Т. 1. – 736 с.

Сітнікова Н.С. Шляхи вдосконалення механізмів державного регулювання зимового олімпійського руху в Україні

Анотація. У статті описано та проаналізовано шляхи вдосконалення механізмів державного регулювання та організаційні аспекти розвитку й підтримки державою зимових видів спорту, відображено специфіку організації олімпійського руху в Україні. Наведено дані щодо формування цілісної системи олімпійської підготовки української збірної олімпійської команди.

Ключові слова: шляхи вдосконалення, підходи держави, олімпійський рух, зимові види спорту, Національний олімпійський комітет України, управління спортом в Україні.

Ситникова Н.С. Пути усовершенствования механизмов регулирования зимнего олимпийского движения в Украине

Аннотация. В статье описаны и проанализированы пути усовершенствования механизмов государственного регулирования и организационные аспекты развития и поддержки государством зимних видов спорта, отображена специфика организации олимпийского движения в Украине. Приведены данные по формированию целостной системы олимпийской подготовки украинской сборной олимпийской команды.

Ключевые слова: пути улучшения, подходы государства, олимпийское движение, зимние виды спорта, Национальный олимпийский комитет Украины, управление спортом в Украине.

Sitnikova N. Ways of improvement of state regulation mechanisms of the winter Olympic movement in Ukraine

Annotation. In the article ways of improvement of state regulation mechanisms and institutional aspects of development and support winter sports by the state are described and analysed, the specificity of the organization of the Olympic movement in Ukraine is shown. Datum in relation to the formation of the integrated system of Olympic preparation of the Ukrainian Olympic team are present.

Key words: ways of improvement, state approaches, the Olympic movement, winter sports, National Olympic Committee of Ukraine, sport management in Ukraine.